

Profesor Józef Węglarz patronem roku 2020 w SEP

Uchwała nr 67/2018-2022 Zarządu Głównego SEP z dnia 10 lipca 2019 r. w sprawie ustanowienia patrona roku 2020

W roku 2020 przypada jubileusz 120. rocznicy urodzin oraz 40. rocznica śmierci prof. Józefa Węglarza (1900-1980) wychowawcy wielu pokoleń inżynierów elektryków. Profesor był wybitnym autorytetem w dziedzinie teorii, projektowania oraz budowy i eksploatacji maszyn elektrycznych, współtwórcą Wydziału Elektrycznego w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki, a następnie na Politechnice Poznańskiej, a także zasłużonym działaczem Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

Zgodnie z rekomendacją Centralnej Komisji Historycznej SEP – Zarząd Główny SEP ogłasza rok 2020 – Rokiem profesora Józefa Węglarza.

Józef Węglarz urodził się 18 lutego 1900 roku w Wiśniowej koło Dobczyc, w województwie krakowskim, w rodzinie chłopów gospodarujących na 8 ha ziemi. Od najwcześniejszych lat musiał sam się starać o zdobycie środków materialnych na naukę. Dzięki swojej pracowitości, uporowi i wytrwałości ukończył w 1913 roku wiejską szkołę powszechną. W czerwcu 1914 roku zdał, z wynikiem celującym, egzamin wstępny do gimnazjum w Myślenicach. Naukę mógł kontynuować dzięki wsparciu rodziny ze strony matki Zofii, z domu Śłószarz. Klasyczne gimnazjum im. Św. Anny w Krakowie, do którego przeniósł się w 1918 roku, ukończył w maju 1922 roku zdając maturę, także z wynikiem celującym. W gimnazjum uczył się nie tylko przedmiotów ścisłych, historii i języka ojczystego, ale także łaciny i greki. Jak wspominają późniejsi współpracownicy Profesora z Politechniki Poznańskiej, zadziwiał znajomością poematów, które w tych językach potrafił recytować z pamięci.

Jako absolwent szkoły średniej mógł wybrać dwie wyższe szkoły techniczne, które rozpoczęły działalność po odzyskaniu niepodległości na terenie Polski i prowadziły zajęcia na kierunku elektrotechnika. Były to politechnika w Warszawie i politechnika we Lwowie. Władze naszego odrodzonego państwa prowadziły w tym czasie szeroko zakrojoną akcję, której celem było wystanie możliwie największej liczby polskich maturzystów na politechnikę w Wolnym Mieście Gdańsku, co miało podkreślić prawo Polski do tego miasta. Zachętą do podjęcia studiów w Gdańsku były między innymi stypendia wypłacane przez rząd polski. Studia w języku niemieckim

wymagały z jednej strony od polskich studentów większego wysiłku, jednak z drugiej strony dawały większe możliwości dostępu do stosunkowo bogatej, technicznej literatury niemieckiej. Tam też rozpoczął studia Józef Węglarz. W połowie 1927 roku skończył się termin odroczeń wojskowych i jako obywatel polski musiał odbyć służbę wojskową w krakowskiej szkole podchorążych. Po powrocie na studia w 1929 roku uzyskał dyplom ukończenia studiów i tytuł inżyniera dyplomowanego.

Po studiach otrzymał ofertę pracy w poznańskiej energetyce zawodowej. W tych latach, poprzedzających planowaną na rok 1929 Powszechną Wystawę Krajową, Poznań musiał bardzo szybko rozbudować swoją sieć energetyczną na wszystkich poziomach napięć. Projektowano i budowano nowe linie napowietrzne i kablowe, stacje transformatorowo-rozdziałcze, a na Garbarach budowano jedną z najnowocześniejszych wówczas w Polsce elektrowni węglowych. Większość oddanych wtedy do użytku sieci i urządzeń elektrycznych dobrze służyło przez długie lata, a niektóre pracują do dnia dzisiejszego.

Tak żywiołowy rozwój energetyki wymagał kształcenia kadr nie tylko na poziomie monterów czy techników. Rozwijająca się gospodarka potrzebowała inżynierów elektryków. Absolwent Politechniki Gdańskiej, inżynier dyplomowany Józef Węglarz w roku akademickim 1928/1929 podjął pracę jako wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Poznaniu (PWSBMiE). Był współorganizatorem Wydziału Elektrycznego, tworząc Pracownię Maszyn

i Pomiarów Elektrycznych w budynku rektoratu uczelni na poznańskiej Wildzie. Pracownia ta, ciągle modernizowana, służy do dziś studentom Politechniki Poznańskiej jako Laboratorium Maszyn Elektrycznych. Absolwenci nowego Wydziału PWSBmIE pracowali oczywiście nie tylko na terenie Poznania, ale także byli chętnie zatrudniani przy projektowaniu czy też budowie nowych inwestycji na terenie całej Polski. Dzięki właściwie opracowanemu programowi studiów, który obejmował nie tylko przedmioty techniczne, ale także ekonomiczne, byli przygotowani do podjęcia pracy na różnych stanowiskach, także kierowniczych.

Rok 1931, wykładowcy i słuchacze szkoły, profesor Józef Węglarz pierwszy z prawej

Profesor Józef Węglarz prowadził zajęcia nie tylko na swoim macierzystym wydziale. Wykładał także przedmioty związane z elektrotechniką na Wydziale Budowy Maszyn. Przez pewien czas pracował równolegle w firmie *Brown-Boveri*. Na uczelni, jako promotor, umiał sformułować tematy i poprowadzić prace dyplomowe wybiegające daleko w przyszłość. Jako przykład przedstawia się pracę wykonaną przez jednego z pierwszych dyplomantów Wydziału Elektrycznego, dotyczącą koncepcji zasilania dużej, liczącej 600 tysięcy mieszkańców, aglomeracji miejskiej. W roku 1932, kiedy to praca została obroniona, Poznań liczył zaledwie 200 tysięcy mieszkańców.

Józef Węglarz, jako zmobilizowany oficer Wojska Polskiego, walczył w kampanii wrześniowej jako ppor. rezerwy w składzie armii Poznań. W czasie bitwy nad Bzurą dostał się do niewoli niemieckiej i został internowany w obozie jenieckim w Murnau. Tam w 1940 r. powstało Koło Elektryków liczące blisko 40 oficerów. Początkowo praca miała charakter konspiracyjny. Potem wykłady zostały zalegalizowane. Na podkreślenie zasługuje fakt, że dużym dynamizmem organizacyjnym wyróżniali się właśnie elektrycy, a w szczególności członkowie Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Dążyli oni z reguły do nadania życiu elektryków wojskowych za drutami form nawiązujących do bogatej tradycji SEP. Profesor Józef Węglarz mógł więc prowadzić działalność dydaktyczną w zakresie elektrotechniki, wygłaszając blisko 2000 wykładów. Wielu z uczestników tych wykładów było przygotowanych do pod-

jęcia zajęć na studiach wyższych. Niektórzy po ukończeniu studiów zostali nauczycielami akademickimi. W gmachu rektoratu Politechniki Poznańskiej, dla upamiętnienia internowanych w obozie jenieckim w Murnau, jest wmurowana tablica pamiątkowa, uroczystie odsłonięta w 50. rocznicę wybuchu II wojny światowej.

Tablica upamiętniająca jeńców Oflagu Murnau w Gmachu Głównym Politechniki Poznańskiej

Po wojnie profesor Józef Węglarz, mimo wielu innych intratnych propozycji pracy w przemyśle, wrócił na Wydział Elektryczny – stworzony między innymi przez Niego – Wyższej Szkoły przemianowanej po wojnie na Szkołę Inżynierską. Został zatrudniony na stanowisku profesora tymczasowego, wykładowcy i już w pierwszym po wojnie roku akademickim 1945/46 został dziekanem Wydziału Elektrycznego piastując to stanowisko do 1955 roku. Wówczas to Szkoła Inżynierska została przekształcona w Politechnikę Poznańską. Kolejne awanse to: mianowanie na zastępcę profesora w 1954 roku, stanowisko i tytuł docenta w roku 1957. Tytuł naukowy profesora i stanowisko profesora Józef Węglarz uzyskał w 1968 roku.

Z czasów powojennych nie zachowało się zbyt wiele materiałów ikonograficznych, stąd odnalezienie w internecie, na portalu CYRYL, serii ciekawych zdjęć z pierwszej po wojnie inauguracji roku akademickiego 1945/1946 na poznańskiej Szkole Inżynierskiej było sporą niespodzianką. Wykładowcy i studenci po wystuchaniu Mszy Świętej w kościele na Rynku Wildeckim, udają się do budynku głównego SI, gdzie zapewne w auli odbyła się właściwa uroczystość połączona z immatrykulacją nowo przyjętych studentów. Znając światopogląd profesora Józefa Węglarza był niewątpliwie wśród przedstawionych na zdjęciu uczestników wydarzenia.

W roku 1960 profesor Józef Węglarz ponownie został dziekanem Wydziału Elektrycznego na blisko dziesięć lat, pełniąc tę funkcję do 1969 roku. W okresie tworzenia poznańskiej Wyższej Szkoły Rolniczej profesor Józef Węglarz służył swoją pomocą, prowadząc również na tej uczelni wykłady z dziedziny elektrotechniki.

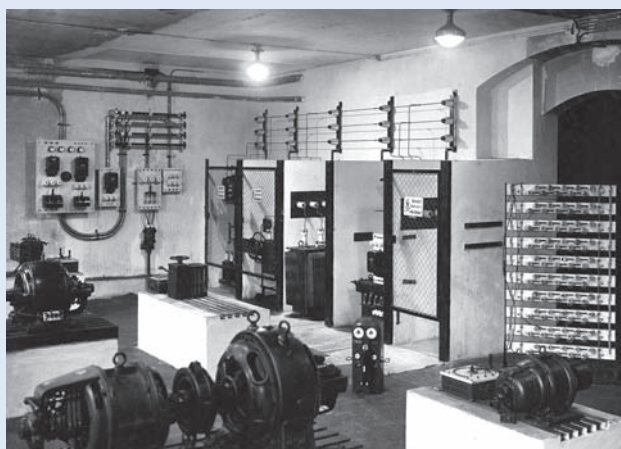

Inauguracja roku akademickiego 1945/46 na Szkole Inżynierskiej w Poznaniu

Prof. Józef Węglarz (drugi z lewej w dolnym rzędzie) wśród członków Zarządu Koła Elektryków SI w 1948 roku

W 1952 roku profesor Józef Węglarz został kierownikiem Katedry Maszyn Elektrycznych i pozostał na tym stanowisku do 1970 roku, kiedy to odszedł na emeryturę. Maszyny elektryczne to dziedzina, w której Profesor był uznanym autorytetem. Najwięcej publikacji i opracowań naukowych poświęcił maszynom asynchronicznym. Nowatorskie badania i publikacje Profesora dotyczyły także, aktualnego i dziś, problemu wykorzystania maszyn asynchronicznych jako prądnice.

Utworzone przez prof. Józefa Węglarza Laboratorium Maszyn Elektrycznych w Gmachu Głównym PWSBmIE

Podsumowaniem działalności dydaktycznej i naukowej Profesora była obszerna monografia pt. *Maszyny elektryczne*, ukończona w 1962 roku i wydana przez WNT w 1964 roku. Przez wiele lat był to jeden z podstawowych podręczników akademickich z tej dziedziny, ale także kompendium wiedzy o maszynach elektrycznych dla praktyków. W 1968 roku ukazało się drugie, znacznie rozszerzone wydanie. Autor wykazał tu swoją dalekowzroczność i przewidział, że w przyszłości technika półprzewodnikowa będzie znajdowała coraz szersze zastosowanie między innymi do regulacji prędkości obrotowej i komutacji maszyn elektrycznych. Oczywiście ówczesny poziom wiedzy technicznej nie pozwolił przewidzieć wszystkich obecnych osiągnięć z dziedziny energoelektroniki.

Po przejściu na emeryturę w 1970 roku Profesor nadal przez wiele lat prowadził wykłady z maszyn elektrycznych i przewodniczył praktycznie do końca swego życia pracom Rady Naukowej Instytutu Elektrotechniki Przemysłowej Politechniki Poznańskiej.

Działania Profesora jako społecznika datują się od początków Jego aktywności zawodowej w Poznaniu. Po podjęciu pracy w Poznaniu został członkiem Oddziału Poznańskiego SEP. W roku 1938, kiedy prezesem był Marian Jarkowski, Józef Węglarz został wiceprezesem Zarządu Oddziału Poznańskiego SEP. W tym okresie Oddział współpracował z korporacją Przemysłu Elektrotechnicznego oraz Związkiem Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych, co pozwalało na organizację zebrań dyskusyjnych i odczytowych w poznańskim Pałacu Działyńskich. Spotkania te z udziałem wielu prelegentów krajowych i zagranicznych cieszyły się olbrzymim zainteresowaniem.

Po wojnie nowe przepisy o stowarzyszeniach wymagały powtórnej rejestracji każdej przedwojennej organizacji. Po wznowieniu działalności, władze państwowe dążyły do centralizacji, aby podporządkować sobie poszczególne organizacje techniczne i sprawować nad nimi pełną kontrolę. 10 kwietnia 1947 r. powstał więc w Poznaniu Oddział Naczelnej Organizacji Technicznej ze ściśle z nim związanym Oddziałem Poznańskim SEP. Józef Węglarz w tym początkowym okresie objął stanowisko prezesa Zarządu Oddziału Poznańskiego SEP. Wraz z kolejnym prezesem Oddziału, Czesławem Rukszto, wybranym na to stanowisko w 1950 roku, zabiegał między innymi o zorganizowanie Wydziału Elektrycznego

Uroczyste posiedzenie Rady Wydziału Elektrycznego

w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej w Poznaniu. Był to początek, trwającej do dziś, owocnej współpracy Oddziału Poznańskiego SEP z Politechniką Poznańską.

Jako dziekan Wydziału Elektrycznego, profesor Józef Węglarz utrzymywał tradycję organizowania cyklicznych, wspólnych konferencji naukowo-technicznych Wydziału Elektrycznego i Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Te imprezy spełniały przez wiele lat również funkcję zjazdów absolwentów, tych które odbywały się także w okresie przedwojennym.

Za aktywną działalność organizacyjną profesor Józef Węglarz był wielokrotnie wyróżniany honorowymi odznakami SEP i NOT.

Profesor Józef Węglarz był wielkim przyjacielem studentów. Do problemów każdego podchodził indywidualnie. Miał umiejętność mediatora w różnego rodzaju sporach. Jego spokój i rozwaga w przypadkach konfliktowych w znaczący sposób wpływała na uspokojenie atmosfery i rozwiązanie wielu problemów. O tym, jakim cieszył się autorytetem oraz zaufaniem współpracowników i młodzieży może świadczyć fakt, że w roku 1960, po kilkuletniej przerwie, został ponownie wybrany na funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego na bli-

sko dziesięć lat. Absolwenci i wychowankowie Profesora mówili zawsze: „Dziadek” był wspaniałym nauczycielem i wielkim przyjacielem. W 1979 roku Rada Wydziału Elektrycznego na uroczystym posiedzeniu uczciła pięćdziesięciolecie działalności zawodowej Profesora.

Profesor, jak już wspomniano, był wielkim przyjacielem młodzieży. Nie opuszczał żadnych uroczystości absolutoryjnych czy też „potowinek”, na których świetnie się bawił. Nie zapominał także o absolwentach goszcząc na ich spotkaniach po latach.

Przez wiele lat każdy student Politechniki Poznańskiej musiał przejść szkolenie wojskowe w Studium Wojskowym przy Politechnice Poznańskiej. Wielu studentów miało kłopoty z zaliczeniem kolejnych semestrów, nie uzyskując zaliczenia „wojska”. Jeśli delikwent miał z innych przedmiotów zaliczenia, „Dziadek” próbował w różny sposób wyciągać takich studentów z poważnych tarapatów. Jak już wspomniano, „Dziadek” chciał być ze swoimi studentami wszędzie, także na obozach wojskowych w Żaganiu. Zachowało się zdjęcie, na którym między oficerami Studium Wojskowego i innymi zaproszonymi gośćmi, w strugach padającego deszczu, na trybunie – ostatni z prawej – stoi „Dziadek”.

„Potowinki” w jednym z Klubów Studenckich

Defilada studentów po przysiędze wojskowej na obozie wojskowym w Żaganiu

Absolutorium w sali kina Pałacowego;
Przemawia ówczesny Rektor PP, prof. Zbigniew Jasicki;
trzeci z lewej Dziekan Wydziału Elektrycznego, prof. Józef Węglarz

Patrząc na zdjęcie z kolejnego absolutorium Wydziału Elektrycznego chciało by się jeszcze raz usłyszeć z ust naszego DZIEKANA zakończenie jego przemówienia „a teraz, kiedy już jesteście inżynierami, pozostaje mi tylko życzyć Wam sukcesów staropolskim – *Szczęść Boże!*”. W dzisiejszych czasach to nic takiego, ale to był rok 1967, a przy stole siedzieli panowie o nieco odmiennych poglądach na świat. Obserwacja ich, m.in. po tych słowach, była dla większości absolwentów, bezcennym dodatkiem do tej podniosłej uroczystości. Taką postawę naszego drogiego „Dziadka” miał prawdopodobnie na myśli ksiądz biskup Marian Przykucki, wygłaszając mowę pogrzebową nad grobem Profesora.

Profesor był od 1938 roku żonaty z Ireną Held, pozostając w tym związku do śmierci. Miał trzech synów: Andrzeja (ur.1939), Jana (ur.1947) i Piotra (ur.1952).

Odświeżenie tablicy pamiątkowej przy Sali imienia profesora Józefa Węglarza

Profesor zmarł 20 maja 1980 roku, po ponad pięćdziesięcioletniej pracy na Politechnice Poznańskiej. Sylwetkę profesora Józefa Węglarza najlepiej scharakteryzował kierujący obrzędami pogrzebowymi ks. bp Marian Przykucki, ówczesny sufragan poznański, mówiąc „Był zawsze wierny swoim przekonaniom, którym nie obawiał się dawać wyrazu niezależnie od okoliczności zewnętrznych”.

W uznaniu wybitnych zasług profesora Józefa Węglarza w roku 1984 Senat Politechniki Poznańskiej nadał imię Profesora jednej, wówczas największej, sali wykładowej. Uroczyste odświeżenie tablicy upamiętniającej ten fakt odbyło się w dniu 25 maja 1984 roku. W uroczystości uczestniczyły władze uczelni, społeczność akademicka Politechniki Poznańskiej oraz naukowcy z różnych polskich uczelni związani naukowo z problematyką maszyn elektrycznych. Gośćmi honorowymi byli Małżonka Profesora i Syn – prof. Jan Węglarz oraz inni członkowie Rodziny Profesora Węglarza.

Awers i rewers Medalu im. prof. Józefa Węglarza

Decyzja o nadaniu imienia Prof. Węglarza Oddziałowi Poznańskiemu

Doceniając zasługi Profesora dla Wielkopolski – Zarząd Oddziału Poznańskiego SEP podjął decyzję o uhonorowaniu prof. Józefa Węglarza ustanowieniem Medalu Jego imienia. Zgodnie z decyzją Zarządu Oddziału Poznańskiego z dnia 3 września 2008 r. przyjęto listę osób, które jako pierwsze ten medal otrzymały w dniu 27 października 2008 r. Pierwszy medal został wręczony synowi Profesora – prof. Janowi Węglarzowi.

Zarząd Oddziału Poznańskiego SEP wystąpił do Zarządu Głównego SEP o nadanie Oddziałowi imienia prof. Józefa Węglarza, co zostało zatwierdzone w dniu 12 listopada 2010 r. Od tego dnia pełna nazwa naszego Oddziału brzmi: Oddział Poznański Stowarzyszenia Elektryków Polskich im. prof. Józefa Węglarza.

W roku setnej rocznicy niepodległości Polski – w uznaniu zasług prof. Józefa Węglarza dla miasta Poznania – **uchwałą Rady Miasta Poznania z dnia 26 czerwca 2018 r. nadano jednej z ulic prawobrzeżnego Poznania nazwę Józefa Węglarza.**

Z radością informujemy, że decyzją Zarządu Głównego SEP – rok 2020 to **ROK PROFESORA JÓZEF WĘGLARZA** – wychowawcy wielu pokoleń inżynierów elektryków, wybitnego autorytetu w dziedzinie projektowania, budowy i eksploatacji maszyn elektrycznych, zasłużonego działacza Stowarzyszenia Elektryków Polskich, współtwórcy Wydziału Elektrycznego na Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki oraz Politechnice Poznańskiej oraz współtwórcy Wydziału Elektrycznego w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej.

LITERATURA

- [1] Wspomnienia o profesorze Józefie Węglarzu opracowane przez Syna Profesora, prof. Jana Węglarza oraz wspomnienia prof. Zbigniewa Steina – wieloletniego współpracownika Profesora.
- [2] Notki biograficzne [w:] *Polacy zasłużeni dla elektryki*[™], PTETiS, 2009; *90-lecie Wydziału Elektrycznego Politechniki Poznańskiej 1919-2019*, Poznań 2019; materiały jubileuszowe na 80- i 95-lecie Oddziału Poznańskiego SEP.
- [3] Szymczak P., Cadler E., Grochowski P., *Działalność Koła Elektryków w obozie jenieckim w Oflagu II C w Woldenbergu*, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Oddział Gorzowski SEP, IEEE Student Branch, Oddział Szczeciński SEP, „Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problematyczne” 2017, nr 4 (116).

Andrzej Grzybowski, Aleksandra Rakowska
Oddział Poznański SEP
Zdjęcia: Archiwum Politechniki Poznańskiej